

Charakteryzator

514201

Inna nazwa zawodu: nie występują

Zadania i czynności

Charakteryzator dostosowuje wygląd aktora do wymogów granej przez niego postaci oraz warunków, w których będzie występował (teatr, film, telewizja, wnętrze budynku, otwarta przestrzeń itp.). Efekt osiąga zmieniając aktorowi rysy twarzy, wygląd (postarza, odmładza itp.), kolor skóry, zarost (fryzurę brodę, wąsy), tworzy efekty specjalne (szramy, oparzenia, narośle). Wykonuje także makijaż podkreślający i wydobywający walory i maskujący defekty fizyczne aktora. Sam przygotowuje albo przystosowuje do potrzeb sztuki teatralnej czy inscenizacji filmowej peruki i zarosty (tresy, warkocze, bokobrody, wąsy, brody, brwi, rzęsy).

Praca charakteryzatora jest zarazem techniczna i twórcza, wymaga też dużych zdolności manualnych. W spektaklach opartych na charakteryzacji (w których występują postacie historyczne lub charakterystyczne) jest ważnym współtwórcą sukcesu wykonawców i reżysera, gdyż pomaga aktorowi wykreować graną przez niego postać, wydobyć jedne a osłabić inne jej cechy (zbudować koncepcję roli).

do zadań charakteryzatora należy:

zapoznanie się z koncepcją postaci na podstawie dokumentacji scenograficznej, scenopisu oraz ustnych informacji uzyskanych od reżysera,

omówienie ze scenografem, reżyserem i wykonawcą roli poprawek oraz zmian koncepcji charakteryzacji, szczegółowe rozrysowanie i dokumentacja projektu, dostosowanie go do warunków konkretnego aktora (np. oddzielnie dla odtwórcy roli i jego dublera),

przygotowanie peruk i zarostów (rozrysowanie projektu, sporządzenie kosztorysu materiałowego, zdjęcie miary z głowy aktora i przeniesienie jej na drewniany manekin, przygotowanie włosów tzn. wyczesywanie, ich gotowanie i farbowanie, ręczne „szycie” peruki na tiulowym spodzie, czesanie i ozdabianie gotowego wyrobu),

wykonanie charakteryzacji do prób z kamerą, udział w próbnym zdjęciach, dokonanie niezbędnych korekt, dobór kosmetyków (według faktury, kolorystyki) do rodzaju taśmy filmowej, przygotowanie notatek i szkiców umożliwiających powtórzenie najlepszej wersji charakteryzacji; w teatrze udział w próbach kostiumowych i dokonywanie na bieżąco zmian (estetycznych i technicznych),

charakteryzowanie aktorów i statystów przed zdjęciami „na ostro” lub wyjściem na scenę (zmiana wyglądu fizycznego poprzez nakładanie podkładu, różu, pudrów, modelowanie oczu i ust, bandażowanie włosów pod perukę, przypinanie jej i czesanie, przyklejanie wąsów, brody, rzęs, brwi, formowanie blizn, narośli), zmiana lub „podtrzymywanie” charakteryzacji w czasie trwania zdjęć (spektaklu),

rozcharakteryzowanie aktorów po zakończeniu dnia zdjęciowego (przedstawienia), czyszczenie i konserwacja (zmywanie kleju, potu, dezynfekowanie) i czesanie peruk,

organizowanie stanowiska pracy (przygotowanie kosztorysu i wykazu lub udział w zakupie potrzebnych kosmetyków i materiałów, rozmieszczenie niezbędnych przyborów w pokoju charakteryzatorskim tak, by zapewnić sobie łatwy dostęp do nich, odnawianie zawartości kasety charakteryzatorskiej, utrzymywanie czystości i porządku w miejscu pracy).

Charakteryzacja filmowa ze względu na specyfikę pracy kamery i dużą ilość bliskich ujęć jest subtelniejsza i trudniejsza od teatralnej lub telewizyjnej, wymaga szczególnej staranności, precyzji wykonania, umiejętności doboru tonacji makijażu do rodzaju filmu i oświetlenia, dostosowanie projektu do możliwości fizycznych konkretnego aktora obsadzonego w danej roli, a także naszkicowania własnych propozycji.

W swojej pracy charakteryzator używa kosmetyków, przyborów do makijażu (gąbki, pędzle), przyborów fryzjerskich, zarostów, specyfików do uzyskiwania efektów specjalnych (mastyks, plastelina, parafina). Do wyrobu peruk używa włosów naturalnych i sztucznych, palników i naczyń do ich gotowania i farbowania, tiulu, tasiemek, manekinów głowy i brody, szydełek, czesadeł.

Środowisko pracy

materiałne środowisko pracy

Miejscem pracy charakteryzatora jest tzw. charakteryzatornia, pomieszczenie w studio filmowym, telewizyjnym lub w teatrze służące do przygotowywania peruk i zabiegów zmieniających wygląd aktora. Wyposażona jest w trójskrzydłowe, dobrze oświetlone lustro (pozwalające kontrolować efekty pracy w różnych ujęciach), z ustawionym przed nim siedziskiem i konsolą na kosmetyki do malowania oraz szafy i pojemniki do przechowywania niezbędnych przyborów i akcesoriów. Jest tu też umywalka i prysznic (do zmywania charakteryzacji z całego ciała). W pomieszczeniu tym, często pozbawionym okien, charakteryzator ma do czynienia z intensywnym, sztucznym oświetleniem i lekko podwyższoną temperaturą. Swoją pracę wykonuje w białym, ochronnym fartuchu, myjąc ręce przed i po każdej charakteryzacji. W pracowni perukarskiej występuje duża ilość materiałów łatwopalnych (włosy, benzyna i denaturat do czyszczenia zarostów), ostre, nieprzyjemne zapachy (farby, perhydrol, płyn do trwałości), kurz i pył powstający przy wyczesywaniu tworzywa na peruki, para wodna i otwarty ogień (gotowanie włosów). Warunki pracy w teatrze, bywają bardzo trudne. Na zapleczu sceny panuje tłok, brakuje samodzielnych pracowni (lub są bardzo małe, ciasne i nie spełniają warunków bhp), charakteryzatorzy wędrują ze swoimi przyborami z garderoby do garderoby, materiały na peruki przygotowują często w domu.

Charakteryzacja jest wykonywana w pozycji stojącej, lekko pochylonej, wymuszonej. Perukarz przygotowuje surowce stojąc lub chodząc, ale najwięcej czasu spędza w pozycji siedzącej, ręcznie przygotowując zarosty. Zgodnie z przepisami bhp czynność tę może wykonywać nie dłużej niż 6 godzin w ciągu dnia pracy.

Inaczej wygląda praca na planie filmowym, gdzie bieżące zmiany i poprawki często trzeba robić w warunkach pełnej improwizacji, w przypadkowych pomieszczeniach (autobusie, barze, hotelu itp.). Charakteryzator używa wówczas przenośnej kasety zawierającej niezbędne kosmetyki, którą ma zawsze przy sobie.

W plenerze ma do czynienia ze zmiennymi, często trudnymi (mróz, upał, deszcz)

warunkami atmosferycznymi, gwałtownymi zmianami temperatury, ruchem pojazdów, kamer, śliskimi, niestabilnymi powierzchniami. Największe zagrożenia dla zdrowia spowodowane warunkami pracy to choroby kręgosłupa, płaskostopie, żylaki i obrzęki nóg (pozycja stojąca), zwyrodnienia stawów łokciowych i pogorszenie wzroku (przy wykonywaniu peruk), uczulenia na środki czyszczące, włosy, kosmetyki (egzemy, zapalenie spojówek), nerwice i wrzody żołądka spowodowane stresem i tempem pracy, przeziębienia, reumatyzm (związane z pracą w plenerze), urazy spowodowane wypadkami na planie.

warunki społeczne

Niektóre czynności (przygotowanie rysunków, peruk) charakteryzator wykonuje indywidualnie, nawet w całkowitym odosobnieniu. Jednak praca nad filmem lub spektaklem teatralnym ma charakter przede wszystkim zespołowy. Charakteryzator pozostaje w stałym kontakcie ze scenografem, reżyserem, operatorem, aktorami, statystami, innymi charakteryzatorami. Dzieli z nimi obowiązki, naradza się, konsultuje poprawki i zmiany, wypróbowuje nowe rozwiązania, wykonuje polecenia i sam je wydaje. Może również szkolić asystentów i koordynować czynności podległych mu pracowników.

warunki organizacyjne

Dzień pracy charakteryzatora trwa zwykle 8 godzin. W teatrze może dysponować czasem dosyć swobodnie, podporządkowując się tylko porze rozpoczęcia przedstawienia. Jedni charakteryzatorzy wykonują niezbędne prace przygotowawcze przed południem (do 800 do 1200), następnie mają przerwę, a do teatru wracają bezpośrednio przed spektaklem. Inni wolą pracować tylko po południu i wieczorem (od 1200 do 2000.). W filmie i telewizji czas pracy jest nienormowany. Charakteryzator może wykonywać swoje obowiązki o każdej porze doby, także w święta i dni wolne od pracy, jeśli wymaga tego charakter zdjęć lub pora emisji programu na żywo. Niezależnie od rodzaju zatrudnienia, zawód ten wymaga dużej dyspozycyjności, ponieważ czas pracy zawsze może zostać wydłużony (np. podczas przygotowywania premiery teatralnej nawet do 16-18 godzin) lub zmieniony (gdy trzeba niespodziewanie zastąpić na dyżurze kogoś, kto zachorował). Do specyfiki zawodu charakteryzatora teatralnego należy obowiązek pracy wieczorami, w niedziele i duże święta (Boże Narodzenie, Wielkanoc, Sylwester). Bierze on także udział w tournée i gościnnych występach zespołu (krajowych i zagranicznych). Wyjazdy takie zdarzają się ze względu na sytuację finansową teatrów coraz rzadziej, nie częściej niż kilka razy do roku. Znacznie większej mobilności wymaga praca w filmie, gdyż harmonogram zdjęć może przewidywać wiele dłuższych lub krótszych wyjazdów, następujących czasami jeden po drugim.

Podobnie jak cały zespół, charakteryzatorzy teatralni biorą długi, dwumiesięczny urlop w przerwie letniej (lipiec, sierpień), gdy teatry zawieszają swoją działalność.

Wymagania psychologiczne

Praca charakteryzatora wymaga uzdolnień artystycznych, technicznych i manualnych. Polega ona na udziale w opracowaniu koncepcji plastycznej (wygląd postaci), uwzględniającej kanony urody epoki (współczesne lub historyczne), znalezieniu sposobów jej realizacji i samodzielnym wykonaniu. Charakteryzator jest partnerem innych realizatorów spektaklu (scenografa, reżysera, operatora, aktora). Powinien

umieć odważnie podejmować decyzje i przekonywać ich do swoich pomysłów. Jak w każdej pracy twórczej tak i tutaj potrzebny jest talent, wyobraźnia, samodzielność, ciekawość, aktywność, chęć eksperymentowania, poszukiwania nowych rozwiązań, umiejętność znalezienia do spółki z innymi wyrazu dla rozmaitych idei i nastrojów zawartych w sztuce czy filmie. Bliski kontakt z aktorami w trudnym momencie poprzedzającym rozpoczęcie przedstawienia lub w trakcie zdjęć, wymaga empatii, umiejętności nawiązywania kontaktu, rozładowywania napięć, unikania konfliktów, taktu, dyskrecji, opanowania. Wykonywanie zabiegów kosmetycznych, zobowiązuje do dbania o higienę osobistą oraz utrzymywania w czystości przyborów i kosmetyków (możliwość infekcji, przenoszenia chorób skórnych). Przygotowanie charakterystyki na dobrym poziomie technicznym jest możliwe dzięki cechom, takim jak bardzo duża sprawność rąk i palców, dokładność, staranność, perfekcja. Potrzebna jest także cierpliwość i odporność na monotonię pracy przy ręcznym wykonywaniu peruk (trwającym czasem wiele dni) oraz na planie filmowym, gdzie to samo ujęcie może być powtarzane wielokrotnie, a oczekiwanie na moment, gdy trzeba będzie zająć się aktorem trwa bardzo długo. Duże wzajemne zaufanie osób pracujących nad spektaklem ma wpływ na jakość wspólnego przedsięwzięcia. Zaufanie to opiera się na takich cechach jak kompetencja, odpowiedzialność, solidność oraz bardzo duża punktualność i umiejętność doskonałej organizacji pracy (szczególnie przy występach na żywo).

Charakteryzator powinien ciągle doskonalić swój warsztat, poznawać nowe technologie i śledzić osiągnięcia artystyczne w swoim zawodzie.

W pracy jest mu potrzebna, chociaż w niejednakowym zakresie, wiedza z przedmiotów, takich jak historia sztuki i rzemiosł artystycznych, historia filmu i teatru, plastyka, materiałoznawstwo, podstawy anatomii, rysunek techniczny. Osoby, które chcą założyć własną firmę muszą mieć dużo energii, siłę przebicia (konieczność wejścia w trudne, zamknięte środowisko zawodowe), zdolności menedżerskie, rachunkowe, znać postawy księgowości i prawa podatkowego.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

Niedogodności związane z pracą w tym zawodzie są niewielkie, a część z nich można łatwo usunąć dzięki dobrej organizacji i przestrzeganiu zasad bhp.

Charakteryzator powinien być jednak w pełni sprawny fizycznie i ruchowo, a ze względu na możliwość pracy bardzo intensywnej, w przedłużonym czasie, w nocy oraz konfliktów z ludźmi także odporny psychicznie. W jego środowisku pracy może być przydatna większa niż przeciętna sprawność układu kostno-stawowego i krążenia (wiele czynności wykonuje stojąc, w pozycji pochylonej, wymuszonej).

Przeciwwskazania do pracy w tym zawodzie to: otwarta gruźlica, daltonizm, zły wzrok, ograniczona sprawność rąk, choroby kręgosłupa i układu krążenia, płaskostopie, uczulenia na substancje występujące w miejscu pracy, zaburzenia równowagi i świadomości, zaawansowana nerwica.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

Po rozwiązaniu w 1969 roku Liceum Techniki Teatralnej, które kształciło m.in. charakteryzatorów, zawodu tego można było się nauczyć tylko przez nabycie praktyki. Najlepszymi kandydatami do pracy są kosmetyczki i fryzjerzy, których umiejętności

pokrywają się do pewnego stopnia z warsztatem charakteryzatora i są dobrym punktem wyjścia do zdobywania dalszych kwalifikacji. Teatry, film i telewizja zatrudniają też często jako asystentów w pracowniach charakteryzatorskich osoby, które są wprowadzane w tajniki zawodu od podstaw, przez doświadczonych profesjonalistów (mistrzów w zawodzie).

Od kilku lat charakteryzacji można się także nauczyć w dwuletnich szkołach policealnych (dostępnych także dla osób bez matury).

Absolwenci najlepszych z nich mają największe szanse znalezienia pracy, ponieważ otrzymują pełne i wszechstronne przygotowanie zawodowe.

Uczą się przedmiotów teoretycznych ogólnych (historia sztuki i rzemiosł artystycznych, historia filmu, teatru, tv) i zawodowych (technologia-materiałoznawstwo), uczestniczą w zajęciach praktycznych (rysunek i malarstwo, rysunek techniczny, perukarstwo i makijaż). Z warunkami pracy i wymaganiami pracodawców zapoznają się w czasie praktyk w teatrze, filmie, telewizji (w Polsce lub zagranicą). W programie szkoły znajdują się także zajęcia z języka obcego oraz podstawowy kurs na temat prowadzenia małej, prywatnej firmy.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

Możliwości formalnego awansu mają osoby zatrudnione na stałe w teatrze, filmie lub telewizji. Decyzją przełożonych asystent charakteryzatora może zostać samodzielny charakteryzator, a następnie kierownikiem pracowni. Odpowiada wówczas za ostateczny efekt pracy podległego mu zespołu pracowników, wyposażenie pracowni i jej funkcjonowanie. W teatrze może także zostać kierownikiem technicznym, odpowiedzialnym za pracę całego personelu technicznego (krawców, garderobianych, rekwizytorów itp.)

Jednak najważniejszą miarą osiągnięć zawodowych charakteryzatora są wykonane przez niego prace, udział w realizacji spektakli teatralnych, programów telewizyjnych i filmów o wysokich walorach artystycznych, dających szansę wykazania się profesjonalizmem najwyższej próby. Tu możliwości rozwoju i zdobywania coraz wyższych kwalifikacji są prawie nieograniczone. O perspektywach zawodowych charakteryzatora decyduje także miejsce pracy - im lepszy teatr czy studio filmowe tym większe stwarza perspektywy rozwoju artystycznego. Inną miarą klasy i umiejętności w tym zawodzie jest ilość i rodzaj zamówień na konkretne realizacje. Największym osiągnięciem zawodowym charakteryzatora filmowego jest zdobycie przyznawanego w tej specjalności od 1981r przez amerykańską Akademię Filmową nagrody Oscara.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

Wiek nie ma wpływu na szanse znalezienia pracy. Decydują o tym kwalifikacje zawodowe, sprawność fizyczna i walory osobiste. W wypadku osób, które miały przerwę w pracy bardzo duże znaczenie ma wcześniejszy jej przebieg (udział w realizacji konkretnych filmów i spektakli, doświadczenie) oraz rodzaj kwalifikacji (np. .umiejętność wykonywania peruk). Reżyserzy często wolą zaprosić do współpracy osoby sprawdzone, znane im z wcześniejszych wspólnych dokonań, (nawet jeżeli są już na emeryturze), niż zaczynać współpracę z kimś nowym. Także płeć nie ogranicza dostępu do nauki i pracy, chociaż tradycyjnie pracują w nim przede wszystkim kobiety

i nadal prawie wyłącznie one wybierają tę specjalność w szkołach. Warto więc zwrócić uwagę, że mężczyźni, jako bardziej dyspozycyjni niż ich koleżanki, są bardzo poszukiwani przez pracodawców (tym bardziej, że poprzednie pokolenie charakteryzatorów właśnie odchodzi na emeryturę).

Możliwości zatrudnienia

Informacje będą sukcesywnie uzupełniane.

Zawody pokrewne

- fryzjer
- kosmetyczka
- wizażystka
- scenograf

Polecana literatura

Płażewski J., Język filmu, WAiF, Warszawa 1982 (rozdz. XXXIV „Charakteryzacja”).

Małkowski W ., Zasady charakteryzacji teatralnej, PZWS, Warszawa 1946.

Cieślak F., Lewandowska P. Przyjemská H., Charakteryzacja i perukarstwo, Wydawnictwo Przemysłu Lekkiego i Spożywczego, Warszawa 1967.

Informator Studium Techniki Inscenizacji Teatru, Filmu i TV, Zakład Doskonalenia Zawodowego, Warszawa 1996.